

Stödmaterial

Barnrättsperspektiv vid handläggningen av ekonomiskt bistånd

Januari 2020

[stockholm.se](https://www.stockholm.se)

Barnrättsperspektiv inom handläggning av ekonomiskt bistånd

Utgivningsdatum: 2020

Utgivare: Socialförvaltningen

Kontaktperson: Hillevi Andersson, Socialförvaltningen

Innehåll

Inledning	4
Utgångspunkter	5
Beakta barnets bästa	5
Kartläggning av barnets situation genom befintlig information och samtal med föräldrar	6
Stöd för samtal med föräldrarna om barn	9
Kartläggning genom att prata med barn	10
Barnkonsekvensanalys	10
<i>När en barnkonsekvensanalys ska göras</i>	<i>11</i>
<i>Att göra en barnkonsekvensanalys</i>	<i>12</i>
Dokumentation av barnkonsekvensanalys och beslut	16
Barnets rätt till delaktighet och information	17
Barnets rätt till information	17
<i>Att hålla i ett informerande samtal.....</i>	<i>18</i>
Barnets rätt att framföra sina åsikter	18
Beakta barnets åsikter och inställning med hänsyn till ålder och mognad	19
 Bilaga 1- Arbetsblad för barnkonsekvensanalys	
Bilaga 2- Relevanta artiklar i FN:s barnkonvention i kortversion	

Inledning

Sedan stödmaterialet för barnperspektivet i handläggningen av ekonomiskt bistånd togs fram 2016 har Stockholms stad tagit fram stadsövergripande program och stödmaterial gällande barnrättsperspektivet:

- Program för barnets rättigheter och inflytande 2018-2022
- Stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten.

Även i de reviderade riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd som antogs i oktober 2017 har ett utökat avsnitt om barnperspektiv tillkommit. Med anledning av nytillkomna stödmaterial, riktlinjer och program samt med anledning av vad som framkommit i en enkät som skickats ut till socialsekreterare om arbetet med barnperspektiv och användandet av stödmaterialet har stödmaterialet reviderats under 2019. I revideringen har arbetsgruppen för barnperspektiv inom ekonomiskt bistånd bestående av socialsekreterarrepresentanter från stadsdelsförvaltningarna deltagit. En hearing på temat *Prata med barn som lever i familjer med ekonomiskt bistånd* har genomförts med representanter från organisationen Maskrosbarn.

Stödmaterialet ska ses som ett komplement till ovan nämnda riktlinjer, program och andra stödmaterial med syfte att underlätta för såväl ledning som enskilda handläggare i det dagliga arbetet med att beakta barnets rättigheter enligt barnkonventionen inom handläggningen av ekonomiskt bistånd.

Läs även:

- Stockholms stads riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd
- Stockholms stads Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018-2022
- Stockholms stads Stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten
- Stockholms stads Program för att motverka hemlöshet 2020-2025
- Socialstyrelsens Beaktande av barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd- En fallstudie av tre socialförvaltningar
- Socialstyrelsens Att samtala med barn - Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården
- Socialstyrelsens handbok Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Viktiga utgångspunkter vid biståndsbedömning, avsnitt Hänsyn till barns bästa
- Socialstyrelsens handbok: Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, kapitel Barnkonventionen och barnperspektivet i svensk lagstiftning.

Utgångspunkter

Ur socialtjänstlagen (SoL) framgår att barnets bästa särskilt ska beaktas vid åtgärder som rör barn, vilket motsvarar artikel 3 i FN:s barnkonvention¹. Vidare framgår ur SoL samt ur barnkonventionen att när en åtgärd berör ett barn ska barnet få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Om barnet inte framför sina åsikter ska barnets inställning så långt som möjligt klarläggas på annat sätt². *Se vidare* Riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd – Barnperspektiv.

Ett av socialtjänstens uppdrag är att uppmärksamma och ta hänsyn till varje barn i familjer som uppstår ekonomiskt bistånd, särskilt när behovet av ekonomiskt bistånd är långvarigt. Utredningen bör ha en tydlig koppling till familjens ekonomiska villkor och möjlighet att bli självförsörjande samt hur detta påverkar det enskilda barnet. *Se vidare* Riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd - Vad innebär ett barnperspektiv inom ekonomiskt bistånd

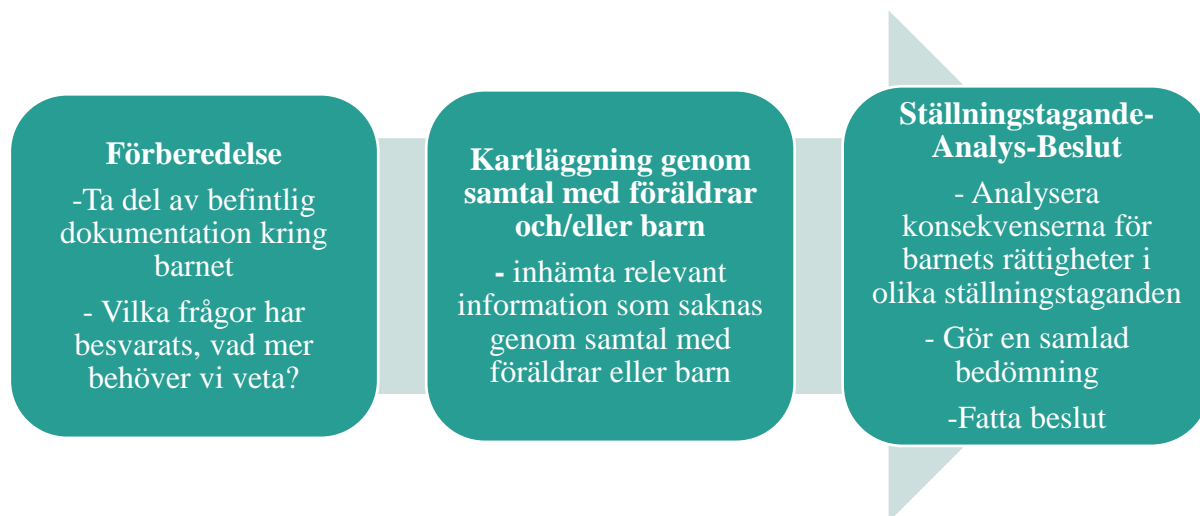
Beakta barnets bästa

Inom allt arbete som bedrivs inom socialtjänsten finns en skyldighet att beakta barnets bästa. Barnets bästa är en av barnkonventionens fyra grundprinciper, vilket innebär att den ska genomsyra allt arbete med barns rättigheter. När beslut rör barn ska socialtjänsten särskilt beakta vad hänsyn till varje barns bästa kräver och konsekvenserna för varje enskilt barn ska alltid övervägas innan beslut fattas. Barnkonsekvensanalys är ett sätt att omsätta barnkonventionen i praktisk handling.

För att kunna beakta barns bästa och analysera vilka konsekvenser ett beslut får för ett barn behöver vi först ta reda på hur barnets situation ser ut. Detta kan göras genom att ta del av befintlig dokumentation samt i ett andra skede, om det behövs, inhämta information genom att ha samtal med föräldrar och i vissa fall även med barnet. När kartläggning av barnets situation har gjorts behöver vi fundera på olika ställningstaganden, till exempel bifall eller avslag på en viss ansökan, samt analysera vilka konsekvenser som de tänkbara ställningstagandena får för barnet med ett rättighetsperspektiv som utgångspunkt. Analysen ska ligga till grund för den bedömning och det beslut som sedan fattas.

¹ 1 kap 2 § socialtjänstlagen, artikel 3 i FN:s barnkonvention

² 11 kap 10 § socialtjänstlagen, artikel 12 i FN:s barnkonvention

Kartläggning av barnets situation genom befintlig information och samtal med föräldrar

Syftet med att kartlägga barnets situation inför ett beslut är:

- Att uppmärksamma barnets situation
- Att vi ska kunna förstå sökandes situation i ett helhetsperspektiv
- Att vi ska kunna analysera vilka konsekvenser ett beslut får för det aktuella barnet och hur dess rättigheter enligt barnkonventionen påverkas av beslutet
- Att vid behov kunna informera familjen om stöd/insatser till familjen

Förberedelsen inför kartläggning består av två delar:

1. Ta del av befintlig information
2. Ta ställning till vad som behöver utredas vidare för det aktuella ärendet och den aktuella ansökan samt på vilket sätt detta ska göras.

Kartläggningens djup varierar beroende på ärendets karaktär. Om ärendet är nytt behöver barnens situation sannolikt inte kartläggas lika grundligt som ett långvarigt ärende, där barnet levt länge i hushåll med ekonomiskt bistånd och därmed sannolikt påverkats mer.

Som stöd i kartläggningen, och för att kunna avgöra vilka frågor som behöver besvaras innan konsekvenser för barnet analyseras kan följande checklistor användas i samtalet med föräldrarna. En del av frågorna i checklistorna inkluderas till viss del redan i bedömningsinstrumenten Initial bedömning för nya ärenden och FIA för långvariga ärenden.

Ett sätt att underlätta informationsinhämtning och utforskande med föräldrarna är att kombinera frågorna med samtalsmetoden MI.

Checklista för telefonintervju

Nedan följer frågor som kan ställas till förälder/föräldrarna:

- Har du/ni barn?
Antal/ålder
- Var bor barnet/barnen?
Växelvist boende? Umgängesbarn? Om föräldrarna inte bor ihop, hur ser kontakten ut mellan barnet och den andra föräldern?
- Går barnet/barnen i förskola/skola? Fritids?
- Hur mår barnet/barnen?
Finns särskilda behov?
- Hur ser vårdnaden ut?
Ensam vårdnad? Gemensam vårdnad?

Checklista för nybesök

Nedan följer frågor som kan ställas till föräldrarna vid nybesök.

Dessa frågor ska vara ett komplement till tidigare frågor som ställts till föräldrarna (se ovan).

- Hur bor barnet?
Hur ser barnets hemmiljö ut? Finns utrymme för barnet att leka alternativt göra läxor?
- Hur har ditt barn det på förskolan/skolan?
- Hur ser barnets fritid ut?
Vad gör barnet på sin fritid?
- Hur mår barnet?
Hur ser barnens hälsa ut? Finns det något ytterligare kring barnets hälsa som påverkar dig/er eller barnens i vardag? Har barnet någon läkarkontakt?
- Har barnet någon annan kontakt inom socialtjänsten och/eller med andra myndigheter?

Checklista vid långvariga ärenden/uppföljning

Vid långvariga ärenden är det desto viktigare att uppmärksamma barnets situation då barnet löper större risk att påverkas av hushållets ekonomiska situation. Ett led i kartläggningen av långvariga ärenden är att fråga föräldrarna om och uppmärksamma eventuella förändringar i barnets situation. Med begreppet långvariga ärenden avses ärenden som varit aktuella inom ekonomiskt bistånd i minst 10 månader.

- Vilka barn finns i familjen?
Fråga vidare om namn, ålder och vårdnad.
- Hur ser barnets boendesituation ut?
Var bor barnet? Om barnet är umgängesbarn, hur ser kontakten ut med sina föräldrar? Har kontakten med umgängesförälder förändrats? Har boendesituationen förändrats?
- Hur ser situationen hemma ut?
Hur skulle du beskriva er relation? Hur hanterar ni konflikter mellan barnen (om fler barn finns inom hushållet)?
- Hur ser den fysiska miljön ut hemma?
Har barnet ett eget rum/eget utrymme hemma? Har barnet plats för att leka och göra läxor ostört?
- Går barnet i förskolan/skolan/fritids?
Hur är barnets situation i förskolan/skolan/fritids? Har denna förändrats?
- Hur ser barnets fritid ut?
Finns fritidsaktiviteter? Har dessa förändrats och i så fall på vilket sätt? Känner föräldrarna till möjligheten att ansöka om bistånd till fritidsaktiviteter?
- Hur mår barnet?
Kan omfatta barnets både fysiska och psykiska mående. Har det skett förändringar i barnets hälsa?
- Har ditt barn någon annan kontakt med annan enheten inom socialtjänsten, läkare eller t.ex. barn-och ungdomspsykiatri?
Har barnet fått insatser från hälso-/sjukvård eller myndighet?

- Hur ser familjens nätverk ut?
Syftet med frågan är att uppmärksamma om det finns närstående som kan vara till stöd för familjen exempelvis släkt, vänner eller andra viktiga personer.
- Hur tror du att din situation påverkar dig som förälder?
Syftet med frågan är att utforska motiverande faktorer för att bli självförsörjande vilket bedöms generellt vara det bästa för barnet på längre sikt.
- Finns det situationer där du behöver stöd i din roll som förälder?
Syftet med frågan är att utforska om det finns stödbehov i något livsområde utanför det ekonomiska. Om så är fallet bör familjen ges information om var de kan få vidare stöd.
- Finns det någon övrig information som kan vara av betydelse för barnets situation?

Stöd för samtal med föräldrarna om barn

Nedan följer förslag på arbetssätt och verktyg utöver ovanstående checklistor för samtal med föräldrarna.

Hembesök

Hembesök är en viktig del av utredningen och kan med fördel göras hos familjer som varit aktuella för ekonomiskt bistånd en längre tid. En förutsättning är att hembesöket är planerat, familjen informerad och att de välkomnar ett hembesök.

Ett hembesök kan ge en bra bild av familjens och barnets situation i förhållande till den ekonomiska situationen. Det ger socialsekreteraren en möjlighet att skapa sig en mer konkret bild av hur barnet har det i hemmiljön, bedöma vilket bistånd familjen behöver samt ger möjlighet för socialsekreterare att tala med föräldrarna och eventuellt även barnet om hur de ekonomiska förutsättningarna påverkar barnet. Under hembesöket kan man titta att följande finns: en egen sovplats för barnet, sängkläder, handdukar, plats för barnet att leka och matplats för familjen.

Arbetsblad för barnkonsekvensanalys

Arbetsblad för barnkonsekvensanalys kan även användas tillsammans med föräldrarna för att utforska varje barns situation och behov.

MI – Motiverande samtal

Motiverande samtal (MI) är en samarbetsinriktad och vägledande samtalsmetod som används för att framkalla och utforska personens egna skäl till förändring. I samtal med föräldrarna kan användningen av samtalsmetoden och dess tekniker medverka till att skapa en inbjudande och utforskande stämning som i sin tur ökar föräldrarnas delaktighet och engagemang. Genom verktygen MI-anda och BÖRS kan kartläggningen av barnets situation underlättas.

I vissa fall kan även ambivalenskors användas för att utforska för- och nackdelar med en situation och/eller förändring med föräldrarna och kan användas för att inhämta information inför barnkonsekvensanalys. *Läs mer* Motiverande samtal. Att hjälpa människor till förändring. Miller, W. R., & Rollnick, S. (2003)

Kartläggning genom att prata med barn

Att tala med föräldrarna om deras barn är det vanligaste sättet att skaffa sig en bild av barnets situation och behov inför ett beslut inom ekonomiskt bistånd. I de flesta fall är det tillräckligt att få barnets perspektiv genom föräldrarna. Det kan dock i vissa fall vara bra att tala direkt med barnet för att barnet själv ska kunna beskriva sin situation.

Ett exempel på när samtal med barn kan göras i den kartläggande fasen inför ett beslut är rörande frågor kopplat till boende som till exempel osäkert boendeförhållande, flytt eller utrymme i bostaden. Det kan i vissa fall även vara aktuellt vid ansökningar som är direkt riktat till barnet. Samtal med barn görs med fördel i samband med hembesök. *Se vidare avsnittet* Barnets rätt till delaktighet och information.

Barnkonsekvensanalys

En barnkonsekvensanalys innebär att man utreder vilka konsekvenser ett beslut får för ett barn utifrån de rättigheter som barn har enligt FN:s barnkonvention. Barnkonsekvensanalys är ett verktyg som används för att uppmärksamma konsekvenserna som olika beslut kan medföra för barnet.

Det är viktigt att väga in att forskningsresultat har visat att en stark positiv faktor för barnen är om föräldrarna får ett arbete och en fast inkomst.

Barnkonsekvensanalysen utgår från barnets perspektiv. En barnkonsekvensanalys förutsätter således att information om barnets situation och barnets perspektiv är kartlagt.

Barnkonsekvensanalysen är individuell och görs för ett barn åt gången, då olika barn inom samma hushåll kan ha olika behov och förutsättningar.

Utgångspunkten är alltid att föräldrarna inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser har huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnet. I samband med att en barnkonsekvensanalys görs är det viktigt att väga in att forskningsresultat har visat att en positiv faktor för barnens hälsa och välmående är om föräldrarna får ett arbete och en fast inkomst.³

När en barnkonsekvensanalys ska göras

Barnkonsekvensanalyser ska göras i de flesta beslut som innebär att ett barn påverkas indirekt eller direkt. Vid ansökningar som rör bistånd riktat till en vuxen i hushållet som exempelvis tandvård eller glasögon är det inte behövligt att genomföra en barnkonsekvensanalys. Inför ett eventuellt avslagsbeslut är det särskilt viktigt att en barnkonsekvensanalys genomförts innan beslut fattas.

En barnkonsekvensanalys ska göras:

- När ett beslut får påtagliga konsekvenser för ett barn. Exempel på beslut som kan innebära starka konsekvenser för barn är:
 - beslut rörande hyresskuld och elskuld,
 - tillfälligt och/eller förlängt tillfälligt boende,
 - byte av tillfälligt boende,
 - rådrom gällande boendekostnad,
 - risk för avslag av riksnorm och
 - vid nödprovningar.
- Bistånd riktad direkt till barnet. Exempel på sådana beslut är bistånd till umgänge, fritidsaktiviteter, glasögon för barnet, SL-kort för barnet, hemutrustning för barnet, TV eller dator.
- Särskilt viktigt är att i ärenden som rör barnfamiljer som haft långvarigt behov av ekonomiskt bistånd ha ett barnperspektiv och vid behov göra en

³ Beaktande av barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd En fallstudie av tre socialförvaltningar, Socialstyrelsen, 2015-1-46
Hellre rik och frisk – om familjebakgrund och barns hälsa, IFAU, Rapport 2015:13

barnkonsekvensanalys. Barnfamiljer som varit aktuella mer än tio månader är att betrakta som långvariga ärenden.

Att göra en barnkonsekvensanalys

En barnkonsekvensanalys kan göras med utgångspunkt i följande arbetsblad. Arbetsbladet återfinns även i bilaga till stödmaterialet.

Barnkonsekvensanalys arbetsblad

Ansökan avser: _____

Fundera utifrån de olika livsområdena på vilket sätt barnet påverkas av beslutet. Identifiera de områden inom vilka du tror att olika beslut och ställningstagande får en stor betydelse för barnet och titta på för- och nackdelar med beslutet med hjälp av plus och minusbollen. Väg in både hur barnet påverkas på kort och på lång sikt. Ta ställning till eventuella behov av kompensatoriska åtgärder/insatser.

Ställningstagande: _____

Plus för barnet	Minus för barnet

Ställningstagande: _____

Plus för barnet	Minus för barnet

Analys: (Hur påverkar barnkonsekvensanalysen beslutet? På kort respektive lång sikt? Kompenserande faktorer för det som blir minus)

Livsområden kopplade till barns rättigheter i barnkonventionen

Fysisk och psykisk hälsa

Hur påverkas barnets psykiska och fysiska hälsa av beslutet?

Vilken betydelse har beslutet för barnets när till hälso- och sjukvårdslängd/välbehållning?

Utbildning och utveckling

Hur påverkar beslutet barnets när till tillgängliga sig utbildning och fritidsaktiviteter?

Tillgängliga barnets behov av utbildning?

Säkerhet och trygghet

Hur påverkas barnets när till fysisk trygghet och grundläggande behov som mat, kläder och mer?

Identitet och jämlikhet

Finns det kulturella, religiösa eller andra egenskaper i barnet som beaktas vid beslutet?

Hur barnet en diskriminering eller andra särskilda behov?

Hur påverkas barnets när till att leva till och att leva som kvinna?

Deltagande

Hur påverkar beslutet barnets när till delta på samma villkor som andra barn?

Vad vet vi om barnets utveckling till beslutet? Hur barnet beaktas av alla i barnets när?

Var det fanns stöd att erbjuda barnet ett informerat samtycke?

Integritet

Hur beaktas barnets när till integritet?

Tillgängliga barnets när till ett privatliv?

Olika ställningstaganden

En metod för att analysera konsekvenserna för barnet är att först redovisa möjliga ställningstaganden utifrån den ansökan som inkommit. Det kan till exempel vara ställningstagande som avslag eller bifall på en ansökan om ekonomiskt bistånd till försörjningsstöd eller livsföring i övrigt. Det behöver inte alltid handla om ställningstagande såsom avslag eller bifall, det kan också handla om att socialtjänsten exempelvis står inför beslut att bevilja kostnad för ett tillfälligt boende och överväger två olika boendialternativ.

Livsområden kopplade till barns rättigheter

Då barnkonsekvensanalysen ska utgå från barnets rättigheter enligt artiklarna i barnkonventionen, behöver man i nästa steg fundera på vilka av barns rättigheter som kan tänkas påverkas av de olika ställningstagandena. Som bilaga till stödmaterialet finns utvalda artiklar i förkortad version. För att omsätta barnkonventionens artiklar i praktisk handling på ett enkelt sätt kan man utgå från olika livsområden som beskrivs i arbetsbladet.

Genom att gå igenom nedanstående livsområdena kan frågan om hur barnets rättigheter inom respektive livsområde påverkas av de aktuella ställningstagandena ställas.

- **Fysisk och psykisk hälsa- artikel 6, 23 och 24**
Berör till exempel varje barns rätt till bra hälsa och rätt till sjukvård. Barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv.
Exempel fråga: Vilken betydelse har beslutet för barnets känslomässiga välbefinnande?
- **Utbildning och utveckling- artikel 6 och 28**
Berör till exempel varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling samt rätt till utbildning.
Exempel fråga: Hur påverkas barnets rätt att tillgodogöra sig utbildning?
- **Säkerhet och trygghet- artikel 18, 26 och 27**
Berör till exempel varje barns rätt till social trygghet, och barns rätt till en skälig levnadsstandard, en bostad, kläder och mat. Barnets vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling.
*Exempel fråga: Hur påverkas barnets rätt till social trygghet och grundläggande behov som bostad, kläder och mat?
Hur påverkas vårdnadshavarens huvudansvar för barnet av beslutet?*
- **Identitet och jämlikhet- artikel 2 och 23**
Berör till exempel alla barns rätt till lika värde och att leva som andra barn.
Exempel: Hur påverkas barnets rätt till ett bra liv och leva som andra?
- **Deltagande- artikel 12, 13, 23 och 31**
Berör till exempel varje barns rätt till lek, vila och fritid.
Exempel fråga: Hur påverkas beslutet barnets möjlighet att delta i fritidsaktiviteter på samma villkor som andra barn?
- **Integritet- artikel 16**
Berör till exempel varje barns rätt till privatliv ska respekteras.
Exempel fråga: Hur påverkas barnets rätt till ett privatliv av beslutet?

Särskilda områden som är viktiga att beakta:

- Boende
- Barnomsorg/skola
- Socialt nätverk
- Hälsa
- Fritidsaktiviteter
- Umgänge med förälder

Kartlägga för- och nackdelar utifrån barnets rättigheter

När de livsområden och rättigheter som berörs av beslutet har identifierats är nästa steg att i arbetsbladet notera på vilket sätt barnets rättigheter påverkas negativt eller positivt vid de olika ställningstagandena.

Det är viktigt att ta hänsyn till det individuella barnets behov utifrån exempelvis ålder och mognad, kön, utvecklingsnivå, funktionsnedsättning och övriga förutsättningar.

Analys

När socialsekreteraren har kartlagt för- och nackdelar för hur barnets rättigheter påverkas i olika ställningstaganden behöver resultatet av plus/ minuslistorna analyseras. I analysen beskrivs de mest relevanta konsekvenserna mer ingående. En analys av både de kortsiktiga och långsiktiga effekterna som besluten kan anses ha för barnet ska också göras i detta skede.

I analysen ska det tydligt framgå på vilket sätt barnets bästa har beaktats, vilka överväganden som har gjorts och hur dessa överväganden har påverkat det beslut som fattas. I analysen ska också eventuella intressekonflikter som gäller barnets bästa i förhållande till andra intressen föras fram, till exempel föräldrarnas intressen eller föräldrarnas huvudansvar för barnen, samt hur tungt dessa ska väga i förhållande till barnets bästa. Analysen ska visa om barnets eller barnens bästa måste ge vika för andra intressen.

I analysfasen är det viktigt att tänka på att:

- Barn är inte en homogen grupp, varje barn är unikt och har olika förutsättningar och behov.
- Det kan finnas motsättningar mellan olika barns intressen inom samma hushåll.
- Det kan finnas motsättningar mellan kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser.
- Det kan finnas intressekonflikter mellan vuxnas och barns behov.

”Att ha en fritidsaktivitet när man är barn kan vara jätteviktigt för att känna att man är som alla andra. Det kan vara svårt att fråga föräldrarna när man vet att de inte har pengar”.

Hearing med Maskrosbarn

Kompensatoriska åtgärder

Ibland kan barnets bästa inte tillgodoses fullt ut genom det fattade beslutet. Ett sätt att lindra utsattheten hos de berörda barnen är att inom ramen för analysfasen även ta ställning till det enskilda barnets behov av kompensatoriska åtgärder. Kompensatoriska åtgärder kan till exempel handla om ekonomiskt bistånd till fritidsaktiviteter, SL-kort, kollovistelse eller information och prioritering av ungdomar i familjer med ekonomiskt bistånd när det gäller sommarjobb. Syftet med kompensatoriska åtgärder är att efter en behovsprövning i det enskilda fallet säkerställa att barnets livsvillkor och rättigheter stärks.

När ett barn drabbas av ett oundvikligt uppbrott från förskola och skola, exempelvis vid vräkning och bostadslöshet eller som medföljande barn på skyddat boende, är det viktigt med ett snabbt stöd eller andra kompensatoriska åtgärder från socialtjänsten. I sådana situationer kan det således vara lämpligt att i varje enskilt fall bedöma behovet av kompensatoriska åtgärder inom ramen för det ekonomiska biståndet.

Kompensatoriska åtgärder kan även innefatta behov utöver det ekonomiska som exempelvis information till föräldrar om aktiviteter och verksamheter riktat till barn inom stadsdelen. Om det framkommer att det finns stödbehov i något livsområde utanför det ekonomiska bör familjen ges information om var de kan få vidare stöd.

Bedömning och beslut

Barnkonsekvensanalysen ska dokumenteras och utgöra underlag för bedömning och beslut. I synnerhet vid avslagsbeslut måste det tydligt dokumenteras i bedömningen hur övervägandet har skett, vilka ställningstaganden som gjorts samt uppskattade kort- och långsiktiga effekter för barnet. Berörd förälder ska göras delaktig i analysen av barnets bästa kopplat till beslutet samt även bedömningen av eventuella kompensatoriska åtgärder.

Dokumentation av barnkonsekvensanalys och beslut

Vid dokumentation av en barnkonsekvensanalys ska det framgå vilka av barnets rättigheter enligt barnkonventionen som varit relevanta för analysen, och vilka fördelar och nackdelar som uppmärksammats utifrån insamlad information.

Vid dokumentation av beslutet ska det anges på vilket sätt barnets bästa har beaktats, vilka övervägande som gjorts och hur detta påverkat beslutet. Det gäller både vid avslags- och bifallsbeslut.

Barnkonsekvensanalysen kan dokumenteras i en journalanteckning eller i ett separat dokument i stadens sociala system med förslagsvis utgångspunkt från följande rubriker:

- **Ansökan gäller**
Exempelvis bistånd till fritidsaktivitet.
- **Utredning/kartläggning**
Redogör för relevant information som har inhämtats inför beslutet samt hur informationen har inhämtats exempelvis genom besök/samtal med familj/barn/samverkanspartners.
- **Analys**
Redogör för de relevanta fördelar samt nackdelar som uppmärksammats, på både lång och kort sikt, utifrån insamlad information och barnets rättigheter. Även andra faktorer som påverkat beslutet dokumenteras under denna rubrik såsom eventuella kompensatoriska åtgärder som har övervägts.
- **Bedömning**
Bedömningen ska svara på vad som gör att det är just detta beslut som fattas. Barnkonsekvensanalysens inverkan på beslutet kan inkluderas i bedömningen.
- **Beslut**
Kort beslutsformulering med hänvisning till lagutrymme, exempelvis SoL 4:1 §.

Barnets rätt till delaktighet och information

Ur socialtjänstlagen framgår att när en åtgärd rör ett barn ska barnet få relevant information. Ett barn ska även ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet.⁴

Barnets rätt till information

Barn har rätt att få information från socialtjänsten i ärenden som direkt eller indirekt påverkar barnet. Inom ekonomiskt bistånd är det rimligt att informationsgivandet begränsas till beslut som ger påtagliga konsekvenser för barnet. Situationer där det kan vara lämpligt inom ekonomiskt bistånd att informera barnen är till exempel vid tillfälliga boendelösningar såsom vandrarhem eller hotell.

”Barnen är en del av familjen, det är klart att de vill veta vad som händer”

Hearing med Maskrosbarn gällande att leva som barn utan fast bostad.

När det gäller familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd kan det finnas skäl att socialsekreteraren i samtal med föräldrarna utforskar om det finns behov av att informera barnen eller förtydliga någonting för barnen som är kopplat till föräldrarnas ekonomiska bistånd. Exempelvis om socialsekreteraren uppfattar att barnen tar mycket ansvar för familjens situation kan det finnas skäl att informera om hur ekonomiskt bistånd fungerar och vilket ansvar den vuxna har för sin situation samt även på vilket sätt socialtjänsten stöttar den biståndssökande föräldern att närma sig självförsörjning. Syftet med en sådan information ska i sådana fall vara att avlasta barnet i ansvar.

För att avgöra om det finns skäl att prata med barnet avgör följande om det är lämpligt med ett samtal med barnet:

- Det måste finnas ett uttalat och tydligt syfte som alla inblandade är medvetna om.
- Barnets egen ålder och mognad avgör om det är lämpligt.
- Barnet måste själv vilja prata med socialsekreteraren.
- Båda barnets föräldrar ska vara informerade om och godkänna att socialsekreteraren pratar med deras barn.
- Om någon av föräldrarna inte vill att socialsekreteraren samtalar med barnet får inte det göras.

⁴ 11 kap 10§ socialtjänstlagen

Att hålla i ett informerande samtal

Ett informerande samtal syftar till att barnet ska få och förstå information som det kan behöva för att bättre kunna förstå sådant som har hänt eller kommer att hända. Information ges också för att förbereda barnet på planerade insatser, som till exempel en flytt till ett nytt vandrarhem.

Det är viktigt att informationen är anpassad så att barnet kan ta den till sig. Att informera barn på ett lämpligt sätt kräver förmåga att lyssna och leva sig in i barnets situation. Informationen kan behöva ges vid flera tillfällen och socialsekreteraren kan behöva ta reda på om barnet har kunnat ta emot och kunnat förstå informationen.

Under samtal med barn är det av yttersta vikt att barnet inte ges information som kan innebära att barnet kan komma i konflikt med någon förälder eller tar på sig ett ansvar för den situation familjen befinner sig i alternativt ansvar för ett kommande beslut. *Läs mer* Socialstyrelsens Att samtala med barn - Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården.

Barnets rätt att framföra sina åsikter

Barn har rätt att komma till tals och få möjlighet att uttrycka sina åsikter och tankar i frågor som rör barnet. Om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad⁵.

Inom ekonomiskt bistånd är det oftast tillräckligt att inhämta barnets åsikter och inställning genom föräldrarna. Detta då det kan finnas anledning att inom ekonomiskt bistånd begränsa barnets delaktighet i utredningsprocessen. Att involvera barnet alltför ingående i föräldrarnas svårigheter med sin försörjning kan leda till mer oro och eventuellt även bidra till att barnet upplever ett ökat ansvar för familjens situation.

I vissa situationer kan det dock vara viktigt att man skapar möjlighet för barnen att framföra sina åsikter och sin inställning. Ett exempel på när samtal med barn för att inhämta deras åsikter kan vara lämpligt är inför ett beslut rörande frågor kopplat till boende som till exempel i samband med osäkert boendeförhållande samt vid beslut gällande flytt eller utrymme i bostaden. Det kan i vissa

⁵ 11 kap 10 § socialtjänstlagen

fall även vara aktuellt vid ansökningar som är direkt riktat till barnet.

Beakta barnets åsikter och inställning med hänsyn till ålder och mognad

Socialtjänsten ska ta hänsyn till barnets åsikter och inställning utifrån hans eller hennes ålder och mognad. Oavsett om barnets åsikter och inställning inhämtats genom föräldrarna eller barnen själva innebär det att barnets åsikter ska vägas in när socialtjänsten gör bedömningar och fattar beslut. Barnets ålder och mognad har betydelse för vilket inflytande barnets åsikter får i praktiken. Graden av inflytande ökar normalt sett med åldern, men det är viktigt att man ger utrymme även för yngre barn att uttrycka sig. Mognad är ett komplext begrepp som inte är klart definierat i lagstiftningen. Det kan beskrivas som i vilken grad man har olika förmågor, till exempel att hålla flera perspektiv samtidigt, kunna väga risker och möjligheter samt fördelar och nackdelar mot varandra samt tänka långsiktigt. *Läs mer* Socialstyrelsens Bedöma barns mognad för delaktighet.

Inom ekonomiskt bistånd kan det således vara av vikt att i samband med en barnkonsekvensanalys väga in huruvida barnets egna åsikter och inställning med hänsyn till ålder och mognad bör ha för inverkan på analysen och således även bedömning och beslut. Denna bedömning bör göras oavsett om barnets åsikter och inställning inhämtats genom barnen själva eller genom föräldrarna.

Illustration: Annelie Sjöberg